

УДК 342.7

doi.org/10.30970/jcl.4.2024.5

Софія Мисюра

Студентка 3 курсу Навчально-наукового інституту права Київського національного університету ім. Т.Г.Шевченка,
Київ, Україна
E-mail: sofimysu@gmail.com

Стаття публікується в якості призера конкурсу наукових статей, що проводився Конституційним Судом України до Дня Конституції 2024

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕПРОДУКТИВНИХ ПРАВ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

ENSURING REPRODUCTIVE RIGHTS AS A MEANS OF PROTECTING THE RIGHTS OF SERVICE MEMBERS

Sofia Mysiura

Third-year Student of the Educational and Scientific Institute of Law
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Kyiv, Ukraine

Abstract | The article addresses the pressing issue of ensuring the reproductive rights of service members in the context of martial law in Ukraine. The study examines the specific features of the legal regulation of this issue at the national level and analyzes the experience of foreign countries, as well as the case law of the European Court of Human Rights (ECHR). The armed conflict in Ukraine presents new challenges related to the realization of the right to parenthood for service members, who face the risk of losing their lives and health during combat operations. Particular attention is paid to the social and ethical aspects of posthumous conception, the cryopreservation of reproductive cells, and the guarantee of the right to family life.

The study emphasizes that the issue of reproductive rights for service members is not only a personal matter but also one of societal significance, as it touches on the state's interests in preserving demographic stability and national identity. It is crucial to ensure a balance between the individual rights of service members and the public interests of the state during wartime. Significant attention is given to the legal foundations for ensuring reproductive rights, as established in the Constitution of Ukraine, the Family Code, and recent legislative initiatives related to the cryopreservation of biological material for military personnel.

The article analyzes the regulatory frameworks of European countries, including the experiences of Belgium, Israel, Germany, and the United States in regulating posthumous reproduction. Ethical dilemmas and practical aspects of using biological material after death are explored, including issues of consent, personal autonomy, and inheritance rights.

An important element of the article is the analysis of ECHR case law, which demonstrates the balance between the right to private life and the interests of the state. The author highlights the importance of implementing European standards for protecting reproductive rights into Ukrainian legislation to ensure the effective realization of these rights under current conditions.

Ensuring the reproductive rights of service members is seen as a key element in preserving the nation's gene pool, supporting the mental health of military personnel, and facilitating their social adaptation. Adequate legal protection

of such rights contributes to maintaining the morale of service members and their families under the challenging conditions of war.

Keywords: reproductive rights, service members, right to parenthood, cryopreservation, ECHR, social protection.

Анотація | Стаття присвячена актуальній темі забезпечення репродуктивних прав військовослужбовців у контексті воєнного стану в Україні. У дослідженні розглянуто особливості правового регулювання цього питання на національному рівні, проаналізовано досвід зарубіжних країн та практику Європейського суду з прав людини. Збройний конфлікт в Україні висуває нові виклики, пов'язані з реалізацією права на батьківство для військовослужбовців, які несуть ризик втрати життя та здоров'я під час бойових дій. Особливу увагу приділено соціальним та етичним аспектам посмертного зачаття, кріоконсервації репродуктивних клітин та гарантуванню права на сім'ю.

У дослідженні підкреслюється, що питання репродуктивних прав військовослужбовців є не лише особистим, а й суспільно значущим, оскільки зачіпає інтереси держави щодо збереження демографічної стабільності та національної ідентичності. Важливо забезпечити баланс між індивідуальними правами військовослужбовців та державними інтересами в умовах війни. Значну увагу приділено правовим основам забезпечення репродуктивних прав у Конституції України, Сімейному кодексі та новітнім законодавчим ініціативам щодо кріоконсервації біологічного матеріалу військових.

Проаналізовано нормативно-правові акти європейських країн, зокрема досвід Бельгії, Ізраїлю, Німеччини та США, у регулюванні посмертної репродукції. Досліджено етичні дилеми та практичні аспекти використання біоматеріалу після смерті, зокрема питання згоди, автономії особи та спадкових прав.

Важливим елементом статті є аналіз прецедентної практики ЄСПЛ, який демонструє баланс між правом на приватне життя та державними інтересами. Авторка наголошує на важливості імплементації європейських стандартів захисту репродуктивних прав в українське законодавство для забезпечення ефективної реалізації цих прав у сучасних умовах.

Забезпечення репродуктивних прав військовослужбовців розглядається як ключовий елемент збереження генофонду нації, підтримки психічного здоров'я військових та їхньої соціальної адаптації. Належний правовий захист таких прав сприяє підтримці морального духу військовослужбовців та їхніх родин у складних умовах війни.

Ключові слова: репродуктивні права, військовослужбовці, право на батьківство, кріоконсервація, ЄСПЛ, соціальний захист.

Постановка проблеми. Стаття присвячена дослідженню питання репродуктивних прав військовослужбовців, що в контексті воєнного стану в Україні набуває особливої актуальності. Дослідження цієї теми передбачає аналіз як вітчизняного, так і зарубіжного законодавства, а також практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Під час бойових дій реалізація права на батьківство для військовослужбовців стає надзвичайно важливим аспектом. Це питання не лише впливає на розвиток суспільства, а й стосується забезпечення прав та законних інтересів тих, хто захищає державу, тому важливо враховувати як юридичні, так і соціальні аспекти репродуктивних прав військовослужбовців.

Стан опрацювання. Дослідженням репродуктивних прав в Україні займалися й продовжують займатися такі вчені, як О. Васильченко¹, Л. Дешко, Н. Парамонова², О. Сінкевич³, В. Чечерський⁴ та інші. Ці науковці активно аналізують правові аспекти забезпечення репродуктивних прав, їхнє місце в системі прав людини, гарантії захисту та практичні аспекти їхнього забезпечення.

¹ Л. Дешко, О. Васильченко. Відшкодування моральної шкоди як гарантія захисту репродуктивних прав та інших прав особи у сфері охорони здоров'я: правові позиції Європейського суду з прав людини. Наше право. 2024. № 3. С.189-196.

² Парамонов Н. В. Репродуктивні права в Україні та сусідніх державах: конституційне дослідження: дис... д-ра філософії [спец. 081 - Право] / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2023. 198 с.

³ Сінкевич О.В., Мельник І.І. Репродуктивні права людини у практиці Європейського суду з прав людини: вплив на практику правозастосування та конституційно-правову доктрину в Україні. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. № 6. С. 170-176.

⁴ Чечерський В.І. Право на репродукцію (відтворення) у системі основоположних прав людини: конституційно-правове дослідження: дис. ... д-ра юрид. наук. Ужгород, 2020. 509 с.

Мета статті полягає в дослідженні та аналізі стану забезпечення репродуктивних прав військовослужбовців в Україні на державному рівні. Стаття спрямована на виявлення поточних викликів, з якими стикаються військовослужбовці та їхні родини в забезпеченні своїх прав під час проходження військової служби, на висвітлення потреб цієї категорії населення та проблем, що виникають у питанні забезпечення балансу приватних і публічних інтересів. Об'єктом дослідження є репродуктивні права військовослужбовців, а предметом — правове регулювання репродуктивних прав військовослужбовців в Україні та інших країнах.

Виклад основного матеріалу. Після збройного вторгнення країни-агресора на територію України питання дотримання прав військовослужбовців стало ще гострішим та нагальнішим у суспільстві. У контексті війни в Україні, де військовослужбовці не лише захищають державу та дають відсіч ворогу, а й щохвилини ризикують своїм життям та здоров'ям, питання репродуктивних прав, зокрема права на батьківство і права на сім'ю, набувають особливого значення. В умовах постійного ризику військовослужбовці часто перебувають у ситуації, коли потрібно тримати баланс між власним сімейним життям та інтересами держави. Нерідко складність підтримання такого балансу може стати джерелом психологічного стресу та конфліктів з оточуючими, що впливає на їхній психічний стан та ефективність виконання службових обов'язків. У цивільному контексті посмертне зачаття дітей можна досліджувати з різних причин: вшанування померлої коханої людини, народження брата або сестри для раніше народженої дитини чи зниження вартості зачаття дитини з використанням донорських гамет.

Важливість дослідження цієї проблематики полягає в тому, що в умовах військового конфлікту захист прав людини набуває особливого значення. Репродуктивні права військовослужбовців визначають їхню здатність на власний розсуд розпоряджатися правом на сім'ю та батьківство, що, своєю чергою, є важливим чинником самовизначення військовослужбовця як особистості, яка має не лише обов'язки, а й права. Крім того, забезпечення репродуктивного права виявляється у збереженні генофонду нації, запобіганні вимиранню населення, а також у можливості дружини народити дитину від загиблого чоловіка-військовослужбовця, що є одним із можливих способів зберегти пам'ять про нього. Тому гарантування й захист прав військовослужбовців на репродукцію — це аспект не лише рівності в питаннях, що стосуються права на сім'ю, а й забезпечення існування українців як нації.

Репродуктивні права ґрунтуються на визнанні фундаментального права всіх пар та окремих осіб самостійно й відповідально обирати кількість дітей, час їхнього народження, тривалість інтервалів між пологами та мати доступ до інформації й засобів, необхідних для реалізації такого вибору, а також на визнанні права кожного індивіда на досягнення найвищого рівня сексуального та репродуктивного здоров'я⁵.

У контексті євроінтеграційних прагнень України захист репродуктивних прав набуває особливої ваги. Нині саме європейські юрисдикції є провідними у закріпленні й захисті репродуктивних прав. Хоч на загальноєвропейському рівні є лише поодинокі випадки закріплення подібних положень, а відповідне регулювання відрізняється в різних країнах Європи, щороку робляться кроки для вирішення цієї проблеми, зокрема на рівні Європейського Союзу. 7 травня 2024 року Рада Європейського Союзу прийняла директиву, яка, серед іншого, гарантує доступність медичних послуг для захисту сексуального та репродуктивного здоров'я⁶. Важливе значення має резолюція Європейського парламенту від 11 квітня 2024 року (2024/2655(RSP)), стаття 3 якої гарантує, що «кожна людина має право на тілесну автономію, на вільний, поінформований, повний і загальний доступ

⁵ Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Планування сім'ї», затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я від 21.01.2014 № 59, с. 7

⁶ Directive of the european parliament and of the council on combating violence against women and domestic violence of 07.05.2024. European Council. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/05/07/council-adopts-first-ever-eu-law-combating-violence-against-women/>

до репродуктивного здоров'я та прав, а також до всіх відповідних послуг охорони здоров'я»⁷. Можна зробити висновок, що на національному рівні багатьох країн зроблено більше кроків у напрямку захисту репродуктивних прав, а законодавство Європейського Союзу в цій сфері все ще перебуває на початковому етапі розвитку. Однак наявність відповідних змін свідчить про актуальність цього питання для України, яка має адаптуватися до європейських стандартів захисту прав людини. Це підкреслює важливість інтеграції прогресивних підходів та регулювання для забезпечення належного рівня репродуктивних прав і свобод, що відповідають сучасним вимогам та європейським цінностям.

Український законодавець визначає право на батьківство не лише як фундаментальну потребу людини, а й як одне з важливих прав, що захищається та забезпечується в рамках національного законодавства.

Ключову роль у закріпленні права на батьківство, на нашу думку, відіграє Конституція України. У статті 51 передбачено, що «сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою», що визначає важливість права на батьківство не тільки як елемента суспільних відносин, а й як один із ключових об'єктів державного захисту⁸.

Окрім Конституції України, це питання також закріплено в Сімейному кодексі України, який установлює юридичну основу для права на батьківство, визначаючи його як одне з невід'ємних прав особи. Стаття 50 передбачає, що кожен має право на батьківство⁹.

Крім стандартних правових норм, які гарантують загальний захист сімейних відносин, важливим елементом забезпечення права на батьківство в українському законодавстві є Закон України «Про соціальний і правовий статус військовослужбовців та членів їх сімей». У ньому передбачено можливість кріоконсервації репродуктивних клітин для збереження репродуктивної функції у випадку можливої втрати внаслідок виконання службових обов'язків.

Прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців та інших осіб на біологічне батьківство (материнство)»¹⁰, на нашу думку, український законодавець зробив важливий крок, який полягає в деталізації питання кріоконсервації репродуктивних клітин військовослужбовців. Зокрема, було передбачено, що у випадку загибелі або визнання особи померлою, забезпечується безоплатне зберігання генетичного матеріалу. Це суперечить попередній нормі, яка передбачала, що після загибелі або визнання особи померлою зберігання її репродуктивних клітин припинялося з подальшою утилізацією¹¹. Нововведений закон не лише заповнює правову прогалину в питанні забезпечення репродуктивного права військовослужбовців на випадок загибелі або визнання особи померлою, а й створює додатковий захист права військовослужбовців на батьківство.

Отже, ми вважаємо, що прийняття цього закону демонструє не тільки зацікавленість законодавця у вирішенні цієї проблеми шляхом створення правового захисту прав військовослужбовців, а й стурбованість збереженням української нації. Нормативне закріплення репродуктивних прав військовослужбовців також важливе для їхнього соціального захисту та психологічного благополуччя. Воно визнає та гарантує їм можливість реалізувати своє право на батьківство, що є важливим аспектом їхнього життя. Регулювання цих прав на законодавчому рівні не тільки сприяє їхній

⁷ European Parliament resolution of 11 April 2024 on including the right to abortion in the EU Fundamental Rights Charter: of 11.04.2024 No. 2024/2655(RSP). European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0286_EN.html#def_1_5

⁸ Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

⁹ Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

¹⁰ Закон України «Про внесення зміни до пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців та інших осіб на біологічне батьківство (материнство)» щодо збереження генофонду Українського народу» від 07.02.2024 № 3573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3496-20#Text>

¹¹ Порівняльна таблиця до проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження генофонду Українського народу. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/2190796>

психологічній стійкості, а й відображає важливість суспільної підтримки. Забезпечення нормативного захисту репродуктивних прав військовослужбовців свідчить про соціальну відповідальність держави перед громадянами.

Для об'єктивної оцінки ефективності українського законодавства у сфері репродуктивних прав варто дослідити досвід інших країн у цій галузі. Ознайомлення із законодавчими актами інших країн дає змогу провести порівняльний аналіз і виявити особливості правового регулювання різних правових систем. Це допоможе виявити сильні та слабкі сторони українського законодавства та намітити шляхи його подальшого вдосконалення.

У світі існують різні підходи до питання «продовження роду після смерті». Деякі країни, такі як Німеччина, Швеція, Італія, Франція та Канада, взагалі заборонили репродукцію після смерті. Інші, такі як Велика Британія, Бельгія, Австралія та деякі штати США, дозволяють репродукцію після смерті лише за умови, що померлий залишив письмовий «біологічний заповіт». Однак деякі держави, такі як Ізраїль та окремі штати США, допускають можливість продовження роду після смерті. Тож, на нашу думку, порівняння ставлення до посмертної репродукції є важливим для розуміння різниці підходів деяких країн.

У США наразі немає законодавчих обмежень або заборони на вилучення чи зберігання гамет. Правова система США визнає право живої людини планувати події після її смерті через складання заповіту або створення заповідального довірчого фонду щодо свого майна. Особа не може змусити інших використовувати її гамети для зачаття дитини після своєї смерті; проте людина може кріоконсервувати свої гамети, дозволяючи подружжю або коханій людині мати вибір щодо їх використання.

За таких обставин донор може навіть обмежити цей вибір особами, яких він або вона уповноважує приймати рішення. Особа також може вплинути на посмертне рішення щодо збору її сперми або яйцеклітин, давши згоду на це в документі, який також деталізує, як і ким будуть використані зібрані гамети після її смерті¹².

У німецькому праві, а саме в Законі про захист ембріонів (ESchG), існує чітка заборона на штучне запліднення після смерті чоловіка без його попередньої згоди. Ця заборона регулюється § 4 цього Закону та має на меті захист прав індивідуальної автономії та самовизначення кожного члена сім'ї. Закон зазначає, що будь-яке штучне запліднення спермою чоловіка після його смерті без його згоди є незаконним та несанкціонованим діянням. Це правило має на меті запобігти потенційним етичним і правовим проблемам, пов'язаним з використанням сперми померлої особи для запліднення. Таким чином, німецький законодавець уникнув потенційних спорів щодо батьківства та спадкових прав, які можуть виникнути внаслідок таких ситуацій¹³.

В ізраїльському праві обмежений дозвіл на запліднення після смерті чоловіка є результатом двох рішень Верховного Суду, які встановили жорсткі умови для подібних випадків. Згідно з декретом, посмертне використання біоматеріалу дозволяється лише у випадках, коли померлий залишив чіткі вказівки або його дружина може підтвердити «передбачуване» бажання померлого. Це обмеження протистоїть ширшому підходу, який би дозволив більш вільне використання сперми померлих¹⁴.

Бельгійське законодавство про репродуктивні технології дозволяє посмертну репродукцію після смерті одного з подружжя, якщо обоє партнерів дали на це згоду. При цьому ця репродуктивна технологія може бути реалізована не раніше ніж через шість місяців і не пізніше ніж через два роки після смерті партнера. Ці кілька місяців після смерті даються живому партнерові для прийняття обґрунтованого рішення щодо подальшої долі ембріонів. З одного боку, така регламентація

¹² Charles P. Kindregan Jr., *Dead Soldiers and Their Posthumously Conceived Children*, 31 J. Contemp. Health L. & Pol'y 74 (2015).

¹³ Was erlaubt das Recht? Dagmar Coester-Waltjen. Ethikrat. URL: <https://www.ethikrat.org/fileadmin/PDF-Dateien/Veranstaltungen/jt-22-05-2014-coester-waltjen.pdf>

¹⁴ Margalit, Yehezkel. «Dying to be a Father-About the Appropriate Normative Limits on the Use of the Will of the Deceased to Reproduce after his Death.» (2020). URL: <https://ssrn.com/abstract=3577094>

строків можливого посмертного зачаття дитини встановлює чітке розуміння того, коли така дитина може народитися і, відповідно, як врегулювати питання спадкування за померлим батьком. З іншого боку, дворічний термін видається досить тривалим, якщо майбутня дитина збереже права спадкування, що безпосередньо впливає на спадкоємців, які вже є суб'єктами спадкового права. Проте позитивним моментом є те, що законодавець дає час подумати й прийняти свідоме та неімпульсивне рішення¹⁵.

Підсумовуючи цю частину дослідження, можна зробити висновок, що посмертна репродукція стала предметом детального вивчення в усьому світі. Погляди на цю практику різняться залежно від країни, що відображає складні етичні, культурні та правові відмінності. У більшості країн робляться спроби збалансувати право на репродуктивну автономію із захистом інтересів усіх сторін, що можуть бути залучені до цього процесу. Етичні питання включають згоду померлої особи та етичні аспекти рішень родичів або партнерів. Культурні відмінності також впливають на ставлення до цієї практики, особливо в суспільствах із різними концепціями сім'ї та репродукції. Визначення принципів регулювання посмертної репродукції залишається предметом активних дискусій у наукових, етичних та юридичних колах.

Важливе значення для дослідження питань захисту репродуктивних прав людини має судова практика Європейського суду з прав людини, оскільки стаття 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» передбачає, що практика Суду є джерелом права. Викладення практики ЄСПЛ у рішеннях сприяє розвиткові конституційної теорії та формуванню правової бази для захисту репродуктивних прав. Це дозволяє судам враховувати міжнародні стандарти прав людини під час вирішення справ у цій сфері. Такий підхід посилює захист прав і свобод особи в контексті репродуктивного здоров'я та сприяє визнанню цих прав невід'ємною складовою конституційного ладу.

У справі «Baret et Caballero v. France» від 14 вересня 2023 року заявниці оскаржили відмову Франції дозволити експорт сперми та ембріонів їхніх померлих чоловіків до Іспанії, де посмертне зачаття було законним. Вони стверджували, що це порушило їхні права за статтею 8 Конвенції. Однак Суд постановив, що порушення статті 8 не було, оскільки французькі органи влади збалансували конкуруючі інтереси та діяли в межах свого розсуду. Суд визнав, що заборона втручалася в приватне життя заявниць та їхнє право вибирати, що станеться з їхніми ембріонами чи гаметами. Проте він визнав заборону необхідною для підтримки суспільних цінностей і запобігання обходу національного законодавства. Суд також визнав законодавчі зусилля, спрямовані на узгодження доступу до допоміжної репродукції з етичними проблемами. Незважаючи на нещодавні зміни в законодавстві, що поширюють право на допоміжну репродукцію на жіночі пари та самотніх жінок, Суд підтвердив виправдання для збереження заборони¹⁶.

Справа «Petithory Lanzmann v. France», вирішена 12 листопада 2019 року, стосувалася прохання заявниці передати сперму її померлого сина для медичної допоміжної репродукції або гестаційного сурогатного материнства. Вона прагнула отримати доступ до сперми свого сина, щоб виконати його останні бажання, зокрема пожертвувати їй для лікування безпліддя або сурогатного материнства — процедур, дозволених в Ізраїлі та Сполучених Штатах Америки.

Суд визначив два різні аспекти скарги заявниці: по-перше, вона стверджувала, що є непрямою жертвою від імені свого покійного сина, а по-друге, що є прямою жертвою, оскільки була позбавлена можливості стати бабусею. Проте Суд визнав обидві частини заяви неприйнятними. Він

¹⁵ Kvit N. Prospects for Regulating the Right to Posthumous Reproduction in the Context of War in Ukraine: Foreign Experience and Formation of Legal Support for the Realisation of Reproductive Rights of Military Personnel. Access to Justice in Eastern Europe. 2023. Том. 6, № 2. P. 82–99. URL: <https://doi.org/10.33327/ajee-18-6.2-a000222>

¹⁶ HUDOC - European Court of Human Rights. HUDOC - European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-14184>

підкреслив, що право вирішувати питання батьківства не підлягає передачі та що стаття 8 Конвенції не гарантує права стати бабусею чи дідусем¹⁷.

Звернення до прецедентів Європейського суду з прав людини є важливим аспектом конституційного розвитку України в контексті захисту репродуктивних прав. Врахування рішень ЄСПЛ українськими судами визначає формування правових норм, що сприяють розширенню прав і свобод у цій сфері. Це може не тільки вплинути на розвиток правової системи України, а й забезпечити імплементацію міжнародних стандартів у національне законодавство. Використання прецедентів ЄСПЛ стає важливим елементом судового розгляду справ, пов'язаних із репродуктивними правами, та зміцнення конституційної доктрини України. Аналізуючи та інкорпоруєчи рішення Європейського суду в національне законодавство, Україна приводить своє законодавство у відповідність до міжнародних стандартів. Такий підхід допомагає уніфікувати правові стандарти та сприяє ефективному захисту прав і свобод людини, зокрема у сфері репродуктивного здоров'я та репродуктивних прав. Тому посилання на прецеденти Європейського суду з прав людини є необхідним елементом розвитку правової системи України, що сприяє гармонізації з міжнародними стандартами та забезпечує ефективний захист конвенційних прав.

Отже, підсумовуючи, можна зробити висновок, що важливість дослідження цієї проблематики зумовлена не лише тим, що в умовах війни питання реалізації прав військовослужбовців набуває особливої актуальності. Комплексність цієї проблеми полягає в забезпеченні балансу між приватними інтересами військовослужбовців і публічними інтересами держави, у пошуку компромісу між сучасними методами вирішення проблеми та етичними засадами суспільства. Кожна країна обирає свій шлях забезпечення репродуктивних прав, зважаючи на різні погляди на мораль, етику та життя.

Для України це питання особливо гостре через необхідність зберегти пам'ять про кожну особу, яка стала на захист Батьківщини, дати шанс на безпечне майбутнє країни та Українського народу, враховуючи проблеми, що виникли внаслідок збройної агресії Російської Федерації. Військові, як і всі громадяни, мають право на вільний вибір щодо свого сімейного життя та батьківства. Інша причина нагальності змін у законодавстві — збереження генофонду та національної ідентичності. Важливо забезпечити зв'язок між військовими та їхніми сім'ями, зв'язок між поколіннями українців. Крім того, забезпечення репродуктивних прав військовослужбовців сприяє підтримці їхнього психологічного та емоційного благополуччя, а також благополуччя їхніх сімей. Можливість мати сім'ю та дітей — важливий аспект стабільності та підтримки для військових у стресових умовах служби.

Врахування практики Європейського суду з прав людини, європейських і міжнародних стандартів, відображених у законодавствах інших країн, надзвичайно важливе для реалізації права на батьківство українських військових. Прогресивні кроки України в цьому напрямі свідчать про усвідомлення державою свого обов'язку щодо захисту прав людини та поліпшення умов життя своїх громадян, зокрема тих, хто захищає державу. Ці кроки підкреслюють важливість, яку Україна надає захисту репродуктивних прав військовослужбовців, і демонструють готовність держави до вирішення цих питань на законодавчому та практичному рівнях.

Висновок. Отже, проаналізувавши викладене, можна зробити висновок, що забезпечення репродуктивних прав військовослужбовців — ключовий елемент не лише їхнього особистого благополуччя, а й має стратегічне значення для українського суспільства та майбутнього держави.

¹⁷ HUDOC - European Court of Human Rights. HUDOC - European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=002-12688>

Список використаних джерел

Бібліографія:

1. Charles P. Kindregan Jr., Dead Soldiers and Their Posthumously Conceived Children, 31 J. Contemp. Health L. Pol'y 74 (2015).
2. Kvit N. Prospects for Regulating the Right to Posthumous Reproduction in the Context of War in Ukraine: Foreign Experience and Formation of Legal Support for the Realisation of Reproductive Rights of Military Personnel. Access to Justice in Eastern Europe. 2023. Том. 6, № 2. Р. 82–99. URL: <https://doi.org/10.33327/ajee-18-6.2-a000222>
3. Margalit, Yehezkel, Dying to be a Father - About the Appropriate Normative Limits on the Use of the Will of the Deceased to Reproduce after his Death (April 15, 2020). 24 LAW BUSINESS 223 (2021), Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3577094>
4. Was erlaubt das Recht? Dagmar Coester-Waltjen. Ethikrat. URL: <https://www.ethikrat.org/fileadmin/PDF-Dat-eien/Veranstaltungen/jt-22-05-2014-coester-waltjen.pdf>
5. Л. Дешко, О. Васильченко. Відшкодування моральної шкоди як гарантія захисту репродуктивних прав та інших прав особи у сфері охорони здоров'я: правові позиції Європейського суду з прав людини. Наше право. 2024. № 3. С.189-196.
6. Парамонов Н. В. Репродуктивні права в Україні та сусідніх державах: конституційне дослідження: дис... д-ра філософії [спец. 081 - Право] / Ужгородський національний університет. Ужгород, 2023. 198 с.
7. Сінькевич О.В., Мельник І.-І. Репродуктивні права людини у практиці Європейського суду з прав людини: вплив на практику правозастосування та конституційно-правову доктрину в Україні. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. № 6. С. 170-176.
8. Чечерський В.І. Право на репродукцію (відтворення) у системі основоположних прав людини: конституційно-правове дослідження: дис. ... д-ра юрид. наук. Ужгород, 2020. 509 с.

Перелік юридичних документів:

9. Directive of the european parliament and of the council on combating violence against women and domestic violence of 07.05.2024. European Council. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/05/07/council-adopts-first-ever-eu-law-combating-violence-against-women/>
10. European Parliament resolution of 11 April 2024 on including the right to abortion in the EU Fundamental Rights Charter: of 11.04.2024 no. 2024/2655(RSP). European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0286_EN.html#def_1_5
11. HUDOC - European Court of Human Rights. HUDOC - European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-14184>
12. HUDOC - European Court of Human Rights. HUDOC - European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=002-12688>
13. Закон України «Про внесення зміни до пункту 2 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення права військовослужбовців та інших осіб на біологічне батьківство (материнство)» щодо збереження генофонду Українського народу» від 07.02.2024 № 3573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3496-20#Text>
14. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
15. Порівняльна таблиця до проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження генофонду Українського народу. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/2190796>
16. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
17. Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Планування сім'ї», затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я від 21.01.2014 № 59, с. 7

References

Bibliography:

1. Charles P. Kindregan Jr., Dead Soldiers and Their Posthumously Conceived Children, 31 J. Contemp. Health L. Poly 74 (2015).
2. Checherskyi V.I. Pravo na reproduktivni (vidtvorennia) u systemi osnovopolozhnykh prav liudyny: konstytutsiino-pravove doslidzhennia: dys. ... d-ra yuryd. nauk. Uzhhorod, 2020. 509 s.

3. Kvit N. Prospects for Regulating the Right to Posthumous Reproduction in the Context of War in Ukraine: Foreign Experience and Formation of Legal Support for the Realisation of Reproductive Rights of Military Personnel. Access to Justice in Eastern Europe. 2023. Tom. 6, № 2. P. 82–99. URL: <https://doi.org/10.33327/ajee-18-6.2-a000222>
4. L. Deshko, O. Vasylenko. Vidshkoduvannya moralnoi shkody yak harantiia zakhystu reproduktyvnykh prav ta inshykh prav osoby u sferi okhorony zdorovia: pravovi pozytsii Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. Nashe pravo. 2024. № 3. S.189-196.
5. Margalit, Yehezkel, Dying to be a Father - About the Appropriate Normative Limits on the Use of the Will of the Deceased to Reproduce after his Death (April 15, 2020). 24 LAW BUSINESS 223 (2021), Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3577094>
6. Paramonov N. V. Reproduktyvni prava v Ukraini ta susidnikh derzhavakh: konstytutsiine doslidzhennia: dys.... d-ra filosofii [spets. 081 - Pravo] / Uzhhorodskiy natsionalnyi universytet. Uzhhorod, 2023. 198 s.
7. Sinkevych O.V., Melnyk I.-I. Reproduktyvni prava liudyny u praktytsi Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: vplyv na praktyku pravozastosuvannia ta konstytutsiino-pravovu doktrynu v Ukraini. Elektronne naukove vydannia «Analitychno-porivnialne pravoznavstvo». 2024. № 6. S. 170-176.
8. Was erlaubt das Recht? Dagmar Coester-Waltjen. Ethikrat. URL: <https://www.ethikrat.org/fileadmin/PDF-Da-teien/Veranstaltungen/jt-22-05-2014-coester-waltjen.pdf>

List of legal documents:

9. Directive of the european parliament and of the council on combating violence against women and domestic violence of 07.05.2024. European Council. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/05/07/council-adopts-first-ever-eu-law-combating-violence-against-women/>
10. European Parliament resolution of 11 April 2024 on including the right to abortion in the EU Fundamental Rights Charter: of 11.04.2024 no. 2024/2655(RSP). European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0286_EN.html#def_1_5
11. HUDOC - European Court of Human Rights. HUDOC - European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-14184>
12. HUDOC - European Court of Human Rights. HUDOC - European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=002-12688>
13. Konstytutsiia Ukrainy, pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 r. [Elektronnyi resurs] // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
14. Porivnialna tablytsia do proiektu Zakonu pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zberezhennia henofondu Ukrainskoho narodu. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/pubFile/2190796>
15. Simeinyi kodeks Ukrainy vid 10.01.2002 № 2947-III // Verkhovna Rada Ukrainy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
16. Unifikovanyi klinichni protokol pervynnoi, vtorynnoi (spetsializovanoi), tretynnoi (vysokospetsializovanoi) medychnoi dopomohy «Planuvannia simi», zatverdzhenyi nakazom Ministerstva okhorony zdorovia vid 21.01.2014 № 59, s. 7
17. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zminy do punktu 2 rozdilii II «Prykintsevi ta perekhidni polozhennia» Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo zabezpechennia prava viiskovosluzhbovtiv ta inshykh osib na biolohichne batkivstvo (materynstvo)» shchodo zberezhennia henofondu Ukrainskoho narodu» vid 07.02.2024 № 3573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3496-20#Text>